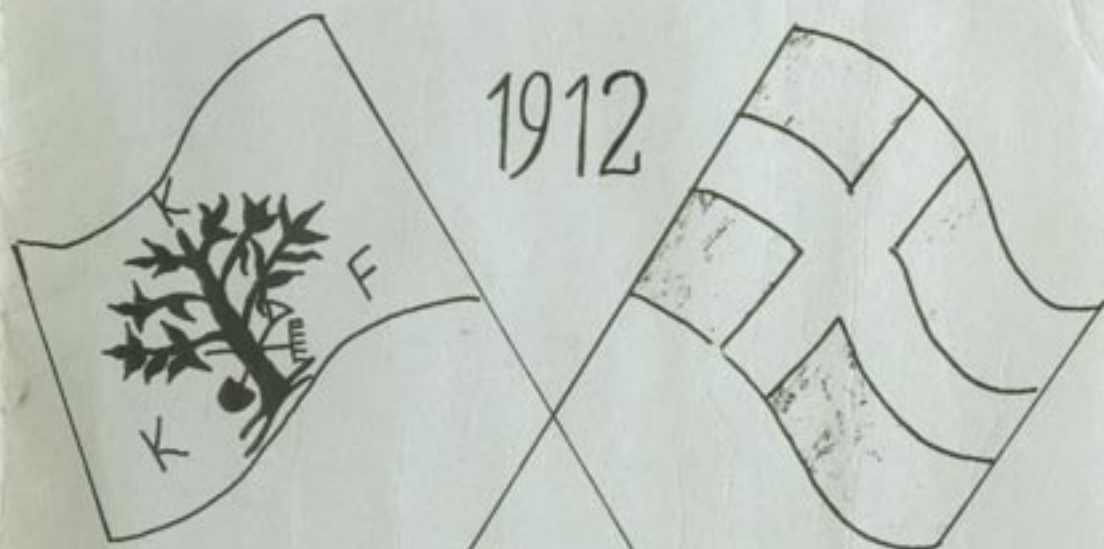

KARLSTADS

KOLONITRÄDGÅRDSFÖRENING

1912

1987

HISTORIK

Sammanställd av Gunnar Björk

KARLSTADS KOLONITRÄDGÅRDSFÖRENING

1912 - 1987

Ordförande:

1911-1912	Ivan Hagberg	1913	Olof Eriksson
1914-1918	Anders Norsell	1919-1921	K E Skoog
1922-1925	E Berglund	1926	Andreas Johansson
1927-1932	Arvid Johansson	1933	John Klintberg
1934-1940	Arvid Johansson	1941-1943	Axel B Karlsson
1944-1945	K E Ericsson	1946-1948	Sigurd Hultgren
1949	K E Ericsson	1950-1951	John Svensson
1952	Olof Lundgren	1953-1958	Julius Andersson
1959-1962	Tage Broberg	1963-1964	Per Persson
1965-1970	Julius Andersson	1971-1972	Tage Broberg
1973-1974	Lennart Dahlgren	1975-1977	John Andersson
1981-1986	Stig Olsson	1987	John Andersson

Kassörer:

1911-1912	K F Rabe	1913-1926	J V Ivarsson
1927-1945	Andreas Johansson	1946-1949	Herbert Sandberg
1950-1951	Gösta Skoglund	1952-1953	Sven Johansson
1954	Gunnar Högblad	1955-1957	P O Ekström
1958-1961	Bertil Falkevik	1962-1963	P V Lundberg
1964-1965	Halvar Jansson	1966-1987	Berthold Boström

Glädjen med koloniträdgårdar, det är dock deras största nytta.

Anna Lindhagen.

Karlstads koloniträdgårdsförening

1912 - 1987

- = Koloniträdgårdsrörelsen kan inte skildras som något
- = isolerat för sig. En folkrörelse växer fram i sin
- = tid, och med sin tids betingelser. Karlstads koloni-
- = trädgårdsförenings utveckling är en del av Karlstads
- = utveckling - av samhällets utveckling.

- =
- = Vid en historik är det alltid
- = frågan om urval i materialet
- = liksom metod för beskrivningen.
- = I den här historiken har valts
- = att för olika områden kombinera
- = faktauppgifter från protokoll
- = och andra handlingar med
- = episoder och berättelser från
- = den vardag som koloniträdgårds-
- = folket lever med.

=====

Anders Norsell. Initiativtagaren till koloniträdgårdsföreningen

Karlstads koloniträdgårdsförening

75 år

En jordnära folkrörelse växer fram

Det var organisationsvant folk som startade koloniträdgårdsföreningen i Karlstad. Däröf vittnar protokoll och handlingar som är välskrivna och tillgängliga även om det finns luckor i materialet. Protokollen är helt intakta från mars 1912 och ger en fyllig bild av utvecklingen från den första kampen med ljungtuvorna på Borgmästarmon på Sundsta till dagens koloniträdgårdar vid Kroppkärrssjön.

Koloniträdgårdsrörelsen växte inte fram ur strider och motsättningar och förde inte till torgs stora visioner. Det är en mer stilla och jordnära folkrörelse som förenar det som växer och gror med meningsfull fritid och gemenskap.

Samma personer som stod i ledet inom folkrörelser som arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen, fackföreningsrörelsen, Kooperationen, den religiösa rörelsen lade också grunden till koloniträdgårdsrörelsen.

Koloniträdgårdar låg i tiden. De växte fram ute på kontinenten i industrialismens spår. Trädgårdarna blev andningshål för industrins folk och ett sätt att dryga ut den knappa kosten. Även i vårt södra grannland fick koloniträdgårdarna bred anslutning och i vårt land bildades den första föreningen 1895 i Malmö.

Koloniträdgårdar i Karlstads social fråga 1906

I Sverige fanns vid sekelskiftet och framåt en känd personlighet - Anna Lindhagen - som var en varm förespråkare för koloniträdgårdar. Hon gav också ut en skrift, Om koloniträdgårdar. Hon såg dessa som ekonomiskt, socialt och moraliskt upplyftande.

Första försöket att få koloniträdgårdar i Karlstad gjordes 1906 av den då verksamma sociala kommittén. Den hade tagit starkt intryck av Anna Lindhagens idéer och åberopar i sin framställning till "Herrar Stadsfullmäktige" hennes skrift om koloniträdgårdar. Kommittén var nästan lyrisk i sin beskrivning. Där kan folk odla, där kunna de komma från sina kvava bostäder. "Där kunna de få andas en friskare luft, där kunna de fröjda ögat vid det som växer och blommor, där kunna de få fred och tystnad, finna lugn och ro för sinnen och själen."

Trädgårdsstyrelsen fick av drätselkammaren i uppdrag att utreda frågan och komma med kostnadsberäkning. Medan orter som Lund och Jönköping klarat sig med några tusen i anläggningskostnader kom trädgårdsstyrelsen upp till 12.816 kronor för två områden. Ett på Herrhagen och ett på Marieberg. I beräkningen ingick också vaktman och vaktstuga. Detta beroende på den dåliga erfarenhet som trädgårdsstyrelsen hade av att stadens planteringar "ofta äro utsatta för åverkan av okynniga och illasinnade personer". 1906-1907 alltså!

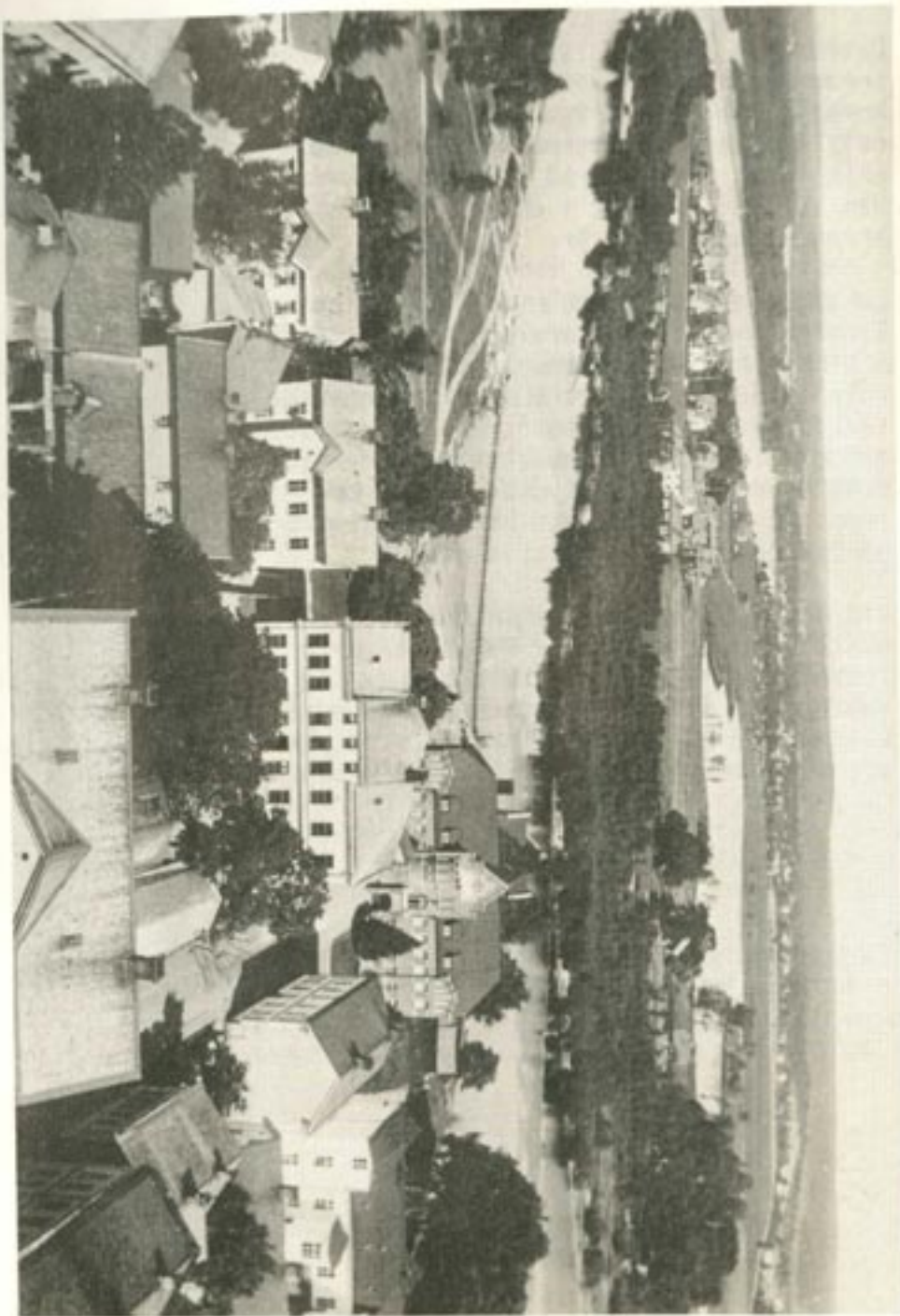
Drätselkammaren gjorde ändå ett försök att pejla intresset bland allmänheten men fick endast 11 personer som anmälde sig. Ärendet bordlades. Dessutom tillät inte stadens finanser andra utgifter än som kunde anses oundgängligen nödvändiga!

Nytt försök 1911

Det dröjde nu till 1911 innan koloniträdgårdsfrågan aktualiserades på nytt. Ordföranden i stadens arbetarkommun, Anders Norsell, tog upp frågan inom föreningen dels på styrelsemöte dels som tema på ett medlemsmöte. Därjämte fanns i Karlstad en socialt intresserad person, bankdirektör Axel Sandwall. Han ställde anonymt i utsikt att skaffa mark och betala arrendet under fem år.

Lördagen den 9 december 1911 fanns en annons i Karlstads-Tidningen där "arbetare och öfriga intresserade" inbjöds till ett möte i Klara ordenshus påföljande dag för att diskutera koloniträdgårdar. Ett 40-tal personer deltog i mötet och tackade ja till donatorns erbjudande. Det markområde som var aktuellt låg vid Svinbäcksvägen. Man kunde ju alltid odla potatis på lotterna tyckte någon. Men Anders Norsell var en framsynt man och sa att här var det frågan om koloniträdgårdar och inte om potatislotter.

Vid mötet tillsattes en interimsstyrelse där samtliga var anställda vid Karlstads Mekaniska Werkstad. Interimsstyrelsen kom att bestå av plåtslagaren Ivan Hagberg som ordförande, verkmästare K F Rabe som kassör, förrådsförvaltaren Karl August Zetterfeldt som sekreterare och övriga svarvare Otto Örtlund och förman Filip Olsson.

Fängelse för Leve solidariteten!

Anders Norsell var således den egentlige initiativtagaren till koloniträdgårdsföreningen. Han var en intressant person. Född i ett indelt soldathem i Anderslöv i Skåne den 14 oktober 1874. Lärde till skraddare och vistades en tid i Danmark. Det var kanske där hans intresse för koloniträdgårdar väcktes! Norsell kom till Karlstad 1908 och blev skolvaktmästare, skolkassör, stadsfullmäktig, landstingsordförande och riksdagsman. Dog den 16 december 1935. Samma år som han tog initiativ till koloniträdgårdarna hade han avtjänat 21 dagars fängelse. Norsell var ordförande i strejkkommittén i Karlstad vid storstrejken 1909. Vid en demonstration hade han från stationshusets trappa utbringat ett leve för solidariteten. Detta tyckte rådhusrätten var värt 3 månaders fängelse. Domen ändrades till 175 kronor i böter som samlades in. Anders Norsell tyckte emellertid att de pengarna kunde användas bättre och satt i stället av böterna.

Donation

Den som ekonomiskt bidrog till att verksamheten kom igång var som nämnts bankdirektör Axel Sandwall som donerade 2.500 kronor till ändamålet. Det var mycket pengar på den tiden. Han fortsatte att stödja föreningen och fram till 1918 hade han skänkt 10.500 kronor.

Första kontraktet

Den utsedda interimstyrelsen arbetade snabbt och redan den 3 januari 1912 fick drätselkammaren ta ställning till anbud på mark på Sundsta. Detta avvisades men ordföranden fick i uppdrag att förhandla om annan lämplig mark. Detta skedde och den 4 mars 1912 beslöt interimstyrelsen begära att föreningen skulle få arrendera den sk Borgmästarmon på Sundsta på 10 år för 86 kronor per år. Detta beviljades av drätselkammaren den 9 september 1912 och kontraktet skrevs från den 1 oktober.

Onsdagen den 24 april 1912 hölls medlemsmöte i Haga ordenshus och stadgar för föreningen antogs. Därmed lämnade föreningen det interimistiska stadiet även om interimstyrelsen satt kvar till årsmötet den 1 september 1912.

J A Frimodigs stuga. Byggd 1914-1915.
Såld 1917 för 200 kronor.

Arvid Johansson med familj 1923. Mormor, Maria Olsson, "Tjärnängsmora" är på besök.

J A Frimodigs pojkar på kolonin 1916

När Borgmästarmon blev koloniträdgårdar

Koloniträdgårdsföreningen hade fått kontrakt på Borgmästarmon där brandstationen nu ligger.

Den 18 april 1913 fördelade styrelsen de 52 lotterna genom lottdragning. Påföljande dag samlades man på området och tog sin jord i besittning.

Intresset för trädgårdslotter var stort och området växte efter hand ut mot Älvkullen där tekniska gymnasiet nu finns. Redan 1916 hade man 85 lotter. Föreningen sökte också få mark på andra håll. Bland annat på Marieberg för järnvägsanställda. Många av dessa tyckte nämligen att Sundsta låg alltför långt bort. Något ytterligare område blev det inte förrän i mars 1917 då Norra Annelund arrenderades. Det gav ytterligare 21 lotter där Skepparegatan och Svarvaregatan nu går. Ett boningshus medföljde och där bodde bland andra snickaren Arvid Johansson som var en av rörelsens förgrundsfigurer under lång tid. Föreningen blev nu även hyresvärd med bekymmer för reparationer och rökning mot ohyra. Arrendet Norra Annelund upphörde den 14 mars 1939 då staden behövde marken för bebyggelse.

"Utan torvströ kan ej föreningen existera"

Det var mycket som skulle bestyras redan första odlingsåret. Staket, redskapsbod, toaletter. Inköp av drillplogar och skottkärror och inte minst gödsel och torvströ.

Jorden på Sundsta var inte någon bra odlingsjord. En gammal kolonist - Greta Karlsson - har berättat hur hon som liten flicka var med och eldade ljung på koloniområdet.

Från början fanns det två gårdar på Sundsta som kunde leverera gödsel. En del kolonister rodde över älven till Borgmästarholmen och samlade in gödsel där eftersom det hölls kor och hästar på holmen.

En del gödsel producerades också på kolonin. Det var frågan om att komma först till torrdassen och frakta hem varan för att förbättra jorden och öka skördeutfallet.

Den 2 april 1913 heter det i styrelseprotokollet att "gödsel-frågan blir ganska kinkig, därför att det liter på tiden, och vi har blivit litet lurade på gödselleveranserna". Det kan förmodas att jordens dåliga beskaffenhet ibland skapade viss pessimism i leden. Vid ett möte i början av maj 1913 framgår detta. "Emedan man ofta fick höra talas om, att jorden ej skulle vara av sådan beskaffenhet, att den skulle löna sig att nedlägga för stora pengar på företaget...".

Stor vikt fästes också vid att kunna gräva ner torvströ. Den 30 mars 1918 diskuterades torvströbekymret. Tre torvströfabriker hade lagt ner verksamheten men styrelsen beslöt att "försöka skaffa torvströ till vad pris som helst ty utan sådant kan ej föreningen existera".

Lån och gåvor till lusthus

Enligt föreningens stadgar fick s k lusthus uppföras på lotterna. Från stadens sida fanns nog en viss rädsla för kåkbebyggelse på området för i arrendevillkoren skrevs in att "hus med eldstäder eller vanprydande byggnader får ej uppföras".

Redan 1913 fastställde styrelsen att ytan på lusthusen inte fick överstiga 15 kvadratmeter. 1914 uppfördes de första lusthusen. Det blev sammanlagt 9 under året och 2 påföljande år.

Genom bankdirektör Axel Sandwalls förmedling skänkte trävarufirman Nils Chr. Jensen virke till 5 lusthus och Sävås AB lika mycket. Staden ställde lån på sammanlagt 2.500 kronor till förfogande, vilket innebar möjlighet till ytterligare 10-12 stugor. I mars 1917 fanns 25 lusthus på de 85 lotterna.

Veteranen Fritjof Nilssons stuga.

Kolonin vid älven

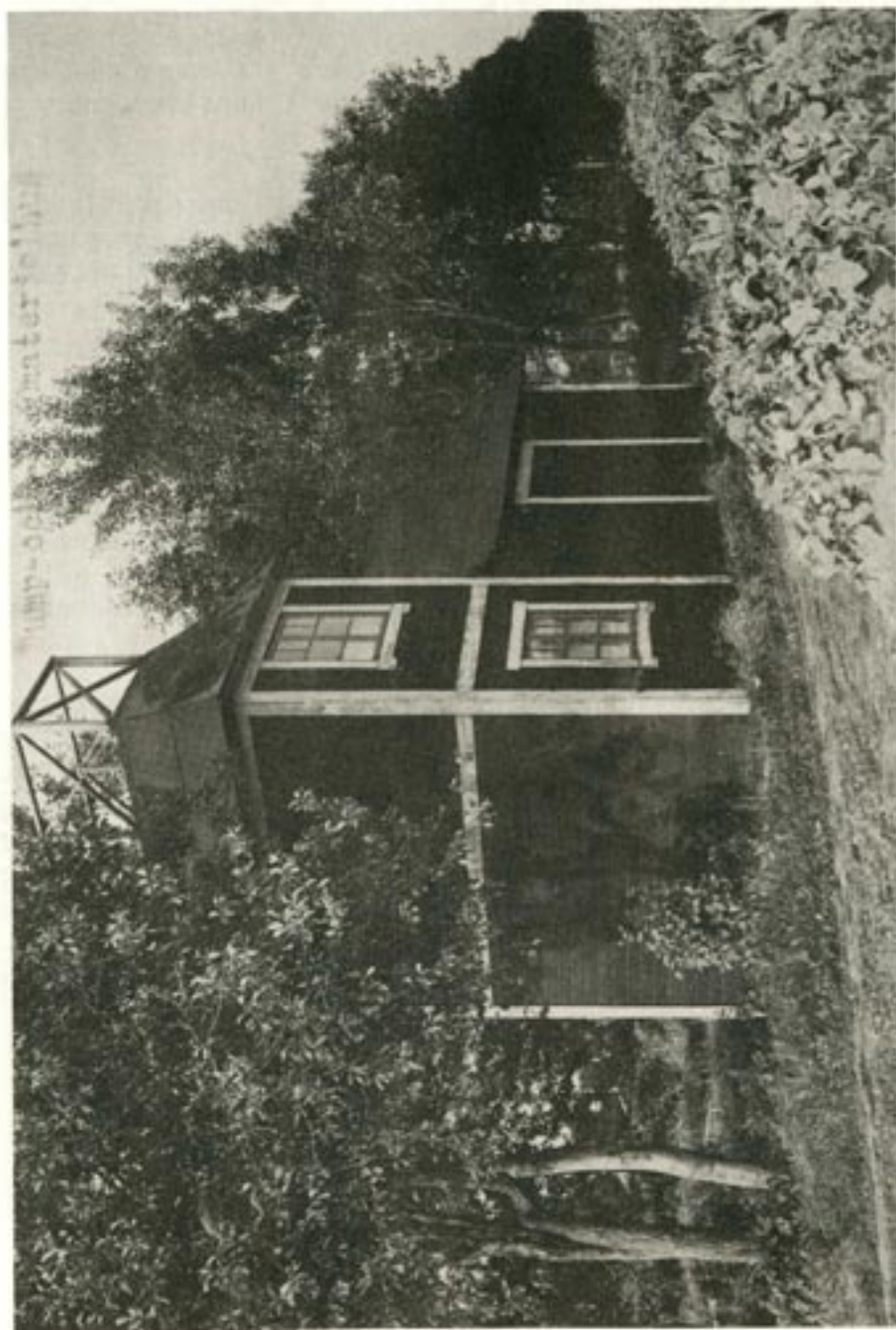
För en koloniträdgårdsförening är tillgång på vatten en nyckel-fråga. På Sundsta rann älven förbi. Där badade man, där hämtade man tvätt- och diskvatten och naturligtvis vatten till växterna. Mycket vånda och många beslut jämte bidrag från Sandwall föregick den första ledningen 1916 till en byggd träcistern. Skötseln av pumpar och ledningar gav ständiga bekymmer och det är oräkneliga timmar som mer eller mindre rörkunniga kolonister fått lägga ner på sitt bevattningssystem. Trycket var dåligt och speciella regler fick införas för att utnyttja systemet liksom särskilda vattenavgifter. 1938 sprang pumpen i luften och tog pumphusväggen med sig.

Dricksvattnet hämtades vid en vattenpost på Rudsvägen. Redan den 8 november 1918 beslöt styrelsen göra framställning till vattenstyrelsen att få ansluta området till en planerad vattenledning till Elfkullen. Någon vattenledning blev det dock inte utan det dröjde till 1933 innan renvattenledning kom till koloniträdgårdsområdet.

Koloniträdgård för en krona året!

När koloniträdgårdsföreningen startade 1912 fastställdes avgiften till en krona per år. Första året flöt in 19 kronor. Det var inte så lätt för kassören att få in avgiften. Många medlemmar stod i skuld år från år och 1915 skildes två medlemmar från sina lotter sedan de ej betalt avgiften. Kassören brukade också bevilja avbetalningar.

Föreningens ekonomi var aldrig lysande trots bankdirektör Sandwalls insatser. Växlar och lån förekom. Vid ett tillfälle fick föreningen ta en växel på 200 kronor för att kunna betala av på ett lån från staden. Ännu 1947 var avgiften så låg som 8 kronor om året.

Pumphuset på Sundsta

Översvämningen 1916

Den stora översvämningen 1916, då stora delar av Sundsta och Norrstrand sattes under vatten, passerar tämligen obemärkt i föreningens handlingar. Det noteras bara att några medlemmar inte behöver betala den gödsel som blivit förstörd under översvämningen.

En av dagens kolonister - Erik Larsson - minns när älven bröt igenom. Hans mamma, Maria Jansson (kort a) var ensamförsörjare med sina tvillingpojkar födda 1906. Hon arbetade på Trikäfabriken och var aktiv inom arbetarrörelsen. Familjen bodde på Mellkvistgatan på Herrhagen.

En dag 1916 tog hon med pojkarna till koloniområdet för att visa dem sin lott som hon nyss kommit över. Det råkade vara just den dagen då älven bröt igenom. Det slumpade sig så att Maria skickade pojkarna i förväg hem och skulle snart komma efter. När de hunnit till stenbron var det en som skrek att älven svämmar över. Snart såg de att det började bli vått på marken. De sprang då över bron och stod på andra sidan bekymrade för mamman.

Erik kommer ihåg att jorden på Sundsta var dålig i början. Först blev det mest potatis men sedan grönsaker och körsbärs- och äppelträd. I slutet av 20-talet tog Erik över lotten och byggde stuga 1942. Det vill säga bygget bestod av en gammal kiosk som stod vid gamla bron och som inköptes för 125 kronor. Den fraktades på lastbil till kolonin. Den kom att flyttas en andra gång 1958, då koloniområdet slutligt evakuerades till Kroppkärr. Möjligheten att i dag på Kroppkärr känna igen kiosken från stenbron är dock inte så stor.

Donation till kaninskötsel

I april 1917 lanserade bankdirektör Sandwall idén om kaninhållning på kolonin. Han erbjöd också föreningen 500 kronor till ändamålet.

Förslaget ledde till hård diskussion där inte bara kaniner utan får, getter, svin och bin blev inblandade. Styrelsen ville hellre ha pengarna till staket och utsäde än till kaniner. Sandwall stod emellertid på sig och då förklarade sig styrelsen "inte vidare reflektera på saken". Nu hör till saken att en och annan ändå "illegalt" höll kaniner på området.

Ljus och värme

Fotogenlyktor, karbidlampor, primuskök och en eller annan vedspis har genom åren gett ljus och värme i kolonistugorna. Elsa Fors berättar att när hon köpte sin stuga 1936 var hon glad över att det var riktigt golv i stugan och inte jordgolv som i en del andra.

Ved kunde ibland ordnas på området och det hände att man höll auktion på träd och fick in några kronor till kassan.

Indragningen av elström diskuterades på 40-talet. Men oron för att inte få ha kvar området gjorde att frågan sköts på framtiden. Det blev först 1963 på Kroppkärr som elström drogs in i stugorna.

Till kolonin över "Herrgårns" betesmark

Som nämnts bodde en av föreningens förgrundsfigurer, Arvid Johansson, på Norra Annelund. Hans son Sven Olov har sin barndom intimt förknippad med kolonin. Hans mormor, Maria Olsson, fick lott nummer 1, som sedan delades och ena delen övertogs av pappa Arvid. Mormor fick en ny kolonilott (nr 112) på Norra Annelund.

"Mormor ägde ett hus som låg där nuvarande Skepparegatan slutar. Där hade hon också ett hönshus bland buskagen. Huset kallades Tjörnängen med anknytning till Lilla Sundstatjärn som torrlades under min barndom. Folk som köpte ägg av mormor kallade henne Tjörnängsmora.

Vårt hem, Lilla Annelund, låg där Gravanders konditori senare uppfördes. Vi hade ganska nära till kolonin. Bara att följa en stig över "Herrgårns" betesmarker norr om Stora Sundstatjärn. Men trots närheten så var vår stuga ändå ett underbart sommarställe.

Mina äldre syskon har ofta legat över i stugan tillsammans med pappa och mamma. Det gjordes möjligt genom att pappa snickrade till en mellandel till vår utdragssoffa, som då blev tredelad. Barnen låg allesammans - fyra eller fem stycken - på tvären i soffan. Vi hade dessutom s k Uma-bäddar som på dagen användes som sittbänkar. Serveringen från kokvrån skedde genom en öppning i väggen mot storstugan där hylla fanns, vilken utgjorde matbord för några av barnen. Ett hoppfällt bord och några stolar utgjorde resten av möblemanget. Under golvet i kokvrån fanns en gjuten matkällare. dit kom man via en lucka och en stege."

Möte på kolonin på 1930-talet. Sittande
t h Arvid Johansson med dotter och
bredvid Andreas Johansson. Stående i mitten
Ivar Hultgren och Nils Wahlström

Kolonins höstfest - en tradition

Under årtionden var kolonins höstfest en tradition i Karlstad. Flera tusen personer sökte sig till festplatsen i dalen på koloniträdgårdsområdet.

En och annan morot eller potatisplanta fick kanske men för livet i trängseln men detta kompenseras mer än väl av det tillskott till föreningens ekonomi som festerna gav.

Den första blygsamma starten skedde 1923. Dansbanan bestod av en bit jord där gräset skalats av. Dragspelaren satt på gräskanten. Det var en del problem med att ordna musik, eftersom dragspelaren saknade dragspel. Det ordnade dock upp sig, genom att låna ett dragspel i Gustavssons musikhandel.

1924 inköpte styrelsen en dansbana 8 x 8 meter, som arbetarkommunen hade på borgmästarholmen. Inköpet vållade irritation hos en del medlemmar och ett extra möte fick inkallas. Styrelsen klarade sig ur folkstormen genom att förklara sig "inte ha några speciella sympatier för dansbanan, men den var nödvändig om festen skulle ge ett gott ekonomiskt resultat."

1929 hade festverksamheten utökats och man kunde förhyra ett piano. Det blev efter hand både ny dansbana, tombolaskjul, estrad, belysning och kaffestuga.

Det berättas att andra festarrangörer var noga med att inte ordna tillställning samtidigt som koloniträdgårdsföreningen hade sin höstfest. Vid festen den 2 augusti 1952, då föreningen samtidigt firade sitt 40-årsjubileum, kom inte mindre än 5.000 besökare. Vid detta tillfälle diplomerades bland andra Johanna Wahlström och Filip Olsson, som hade varit med från starten.

Festplatsen på Sundsta. Dansbanan med musikestraden i bakgrunden

John Klintberg och Arvid Johansson uppställda för fotografering

Flyttet från Sundsta till Kroppkärr

När det första kontraktet skrevs 1912 på området på Sundsta kändes det tryggt. Hitut var det långt från stadens centrum och långt från alla stadens utbyggnadsplaner.

1927 upptäckte styrelsen plötsligt att arrendet som tidigare löpt på 10 år nu gällde endast ett år i sänder. Det var dock ingen svårighet att få ett nytt 10-årskontrakt till 1938.

På 30-talet började staden växa utåt Sundsta och detta oroadde en och annan kolonist. På årsmötet 1932 lugnade Arvid Johansson de oroliga.

Staden fortsatte att växa och oron fanns att en dag skulle större byggnader än kolonistugor kräva plats och asfalt ha större tyngd i beslutsprocessen än blomsterabatter och grönsaksland.

Den 12 december 1952 fick kolonisterna läsa i tidningen att drätselkammaren beslutat att flytta 21 stugor för att ge utrymme för den nya brandstationen. Mötet och protester båtade föga.

Nya platser som Jakobsberg och Sjöstad diskuterades, men det blev Kroppkärr som valdes. Kommunen ställde upp med att betala flyttningen av stugorna, ordna med staket, vägar och ledningar på det nya området. Den 30 oktober 1954 var flyttningen avslutad. Fortfarande var dock merparten av lotterna och stugorna kvar på Sundsta. Trots den uppenbara risken för att få flytta köptes ändå stugor och nya byggdes.

Här åker Edla och John Klintbergs stuga med vid flyttningen 1958

I början av januari 1958 kom så beskedet som alla anat. Hela kolonin skulle bort från Sundsta och ge plats för tekniska gymnasiet.

Den 22 januari 1958 hölls extra medlemsmöte i Haga ordenshus där det dystra beskedet diskuterades. Den 16 april fördelades de 75 lotterna som man fått ute på Kroppkärr genom lottdragning. Flyttningen var planerad att ske i etapper under 1958 och till maj 1959. Samtliga 75 stugor flyttades dock från den 24 juni till mitten av oktober 1958.

Runo och Ninnies stuga vid flyttningen 1958.

Kroppkärr en förfärlig plats!

Ninnie Larsson berättar om flyttningen.

"1938 var maken och jag och tittade på koloniområdet på Sundsta och jag sa att här vill jag ha en kolonilott. Det kom att dröja ända till 1954 innan det blev av. Maken fick arva 1.100 kronor efter en morbroder. Först var vi till Kroppkärr och tittade på det område man höll på att flytta till från Sundsta 1954. Men jag sa att till Kroppkärr flyttar jag aldrig!

På det område som fortfarande var kvar på Sundsta köpte vi en stuga för 1.000 kronor. Den låg vid Hallonvägen. Alla tyckte att vi betalade för mycket för den dåliga stugan. Det var ett rum med spis. Ett plåtrör stack ut genom väggen och i spisen hade man stenar som skulle hålla värmen. Till belysning användes fotogenlampa.

Då och då talades det om att kolonin inte skulle få vara kvar. Så fick vi läsa i tidningen att tekniska gymnasiet skulle förläggas till koloniområdet.

På trettondagen 1958 samlades många ute på koloniområdet. Vi visste egentligen inte vad vi skulle där att göra. Jag kommer ihåg att Hanna Wahlberg och jag gick omkring och grät.

Någon dag före den 15 augusti fick vi besked att nu skulle allt bort i den del där vi hade vår lott senast den 15 augusti. Jag arbetade i Saluhallen och Runo på verkstaden så vi kunde inte börja förrän på kvällen. Vi såg de som gick med fotogenlykta och tog upp potatis.

Sista lasset drog vi på cyklarna sent på kvällen den 15 augusti. Runo åkte före med vinbärsbuskarna instoppade i en margarinlåda. Jag skulle komma efter med en kärra bunden med snöre vid pakethållaren.

På vägen till Kroppkärr gick snöret av och jag fick dra kärra och cykel var för sig. Vi kom fram till Kroppkärr klockan 12 på natten. Månen sken över Kroppkärrssjön men vi tyckte det var en förfärlig plats vi hamnat på. Stugan som flyttats förut stod sned på plintarna. Många lotter var vattensjuka. Det dröjde länge innan vi kom oss för att planera tomten. Först nästa år började vi så och plantera, köpa träd och buskar.

Tomterna var också mindre än på Sundsta. Där hade vi över 400 kvadratmeter och här 300."

Även om fler kolonister sålde sina stugor inför flyttningen följde dock de flesta med till Kroppkärr. Efter hand anpassade man sig till det nya området. Ny gemenskap växte fram och i dag skulle det bli ett ramaskri om någon sa att nu skall ni flytta.

Området Kroppkärr kom totalt att omfatta 116 lotter, vilket var fler än de 93 som fanns på Sundsta. Gräva ner dräneringsledningar blev ett slitsamt måste i den sankta marken.

Från Sundsta förde föreningen med sig de flesta av de gemensamma byggnaderna. Tombolaskjulet blev toaletter på det nya området. Kaffestugan och musikestraden blev nya ekonomibyggnader, en redskapsbod fick fortsätta att vara redskapsbod. Det som inte fördes med ordnades auktion på. Det var nog mest skräp för auktionen inbringade inte mer än 87 kronor.

Folket i koloniträdgården

Koloniträdgårdsrörelsen omfattar i dag alla kategorier. Genom åren har naturligtvis kroppsarbetarna dominerat. Vid 30-årsjubileet 1943 redovisas exempelvis att 15 av lottinnehavarna arbetar på Karlstads Mekaniska Werkstad och att 12 är järnvägstjänstemän. Påfallande många skraddare fanns med i medlemsförteckningen under tidigare år. Även en lykttändare var kolonist.

Vi har tidigare redovisat att de som startade koloniträdgårdsrörelsen var organisationsvant folk med förankring i olika folkrörelser. Arbetarkommunens ordförande Anders Norsell är redan nämnd. Han som tog initiativet 1911 och var föreningens ordförande från 1914 till 1919. Hans tunga politiska uppdrag gav allt mindre tid för kolonilotten och han lämnade föreningen 1929.

Föreningens förste ordförande plåtslagaren Ivan Hagberg räknas som en av arbetarrörelsens pionjärer i Karlstad. Filip Olsson var med vid starten 1912 till in på 50-talet. Han var aktiv inom arbetarrörelsen och Kooperationen.

Flera av kolonisterna har suttit i stadsfullmäktige. En av dessa, snickaren Arvid Johansson, har nämnts förut. Han var stadsfullmäktigeledamot 1927-1958 och ordförande 1947-1958. Han var föreningens sekreterare 1919-1924 och ordförande 1927-1932 samt 1934-1940. Han var också med om flyttningen till Kroppkärr och förhandlade delvis med sig själv om flyttningsvillkoren. Sin självbyggda stuga hade han kvar till den 22 april 1963. Var således med i rörelsen i 50 år. Julius Andersson (se nedan) har berättat att när Arvid "småland" vid pratiga möten flyttade mullbänken från den ena sidan till den andra då visste alla att nu var det slutprat och dags att slå klubban i bordet.

Julius Andersson på koloniväg i början av 1970-talet. Kroppkärr.

En trotjänare under många år var skolvaktmästare Andreas Johansson. Han satt i stadsfullmäktige från 1923 till 1950. Han var ordförande i koloniträdgårdsföreningen 1926 och tog därefter över kassörsposten och skötte den till 1945. Han fick sin kolonilott 1917 och var med om flyttningen till Kroppkärr och lämnade föreningen först den 9 juli 1963. Andreas bror Johannes var för övrigt med i den första styrelsen och stod kvar i föreningen till omkring 1950.

En ledande person under många år var Julius Andersson. Anställd vid bussbolaget. Han var vice ordförande 1946-1950 och ordförande 1953-1958 samt 1965-1970. Julius Andersson fick dra ett tungt lass under flyttningarna från Sundsta till Kroppkärr. Han verkade också aktivt för elström till koloniområdet och när det egna föreningshuset uppfördes 1966-1967.

Bland nu aktiva kolonister bör Berthold Boström nämnas. Han har under ett par årtionden spelat en ledande roll i föreningen. Var sekreterare 1962-1963. Tog 1966 i en krissituation över kassörssysslan och har den alltjämt. Därmed är han den som uppehållit den funktionen till och med längre än den smått legendariske Andreas Johansson.

Kvinnorna på kolonin

Det kan inte påstås att koloniträdgårdsföreningen varit särskilt framåt när det gäller kvinnosaksfrågan. När de första lotterna fördelades blev det till 51 män och 1 kvinna. Som nämnts var det Arvid Johanssons svärmor, Maria Olsson, "Tjämnängsmora". Denna snedfördelning har förstas i dag radikalt förändrats. Det dröjde dock till 1964 innan den första kvinnan tog plats i styrelsen.

Vid den första höstfesten 1923 nämns kvinnorna i protokollet: "För att överenskomma om kaffeserveringen skulle styrelsens fruar sammanträda."

Vid ett annat tillfälle diskuterades renhållningen på tordagen och beslutat blev: "Angående städning av VC beslutades att bortsätta till ett fruntimmer för lämplig ersättning."

Den 26 mars 1963 tog kvinnorna och bildade en särskild damklubb inom föreningen. Den döptes till Violen. Initiativtagare och förste ordförande var Edla Klintberg och hon var också aktiv inom kooperationen och kvinnorörelsen. I den första styrelsen blev Olga Pettersson kassör och Margit Boström sekreterare.

Damklubben har sammankomst varje vecka och har betytt mycket för både ekonomin och gemenskapen inom föreningen. Den ställer också upp i olika insamlingar och ordnar varje sommar bjudning för de som bor på ålderdomshemmen m m.

På sitt första sammanträde krävde damklubben att föreningen skulle ordna egen samlingslokal. Den 13 augusti 1967 kunde den dåvarande ordföranden i koloniträdgårdsförbundet, Erik Engström, inviga föreningshuset. En avsevärd del av kostnaden både för bygget och för inredning och utrustning svarade damklubben för. En av de aktiva kvinnorna i damklubben - Edit Rådman - blev kolonibarn redan 1922. Hennes pappa, Ivar Hultgren, var för övrigt aktiv kolonist tills han gick bort 1975 vid 93 års ålder. Han innehade titeln Sveriges äldsta kolonist.

Damklubbens första styrelse: Olga Pettersson kassör, Edla Klintberg ordf, Margit Boström sekr.

Styrelsen 1969-1970:
Tage Broberg, Gunnar Björk, Julius Andersson,
Berthold Boström, Knut Snygg.

Nytt område - Steffens Minne

Den 24 januari 1971 skrev föreningen till kommunstyrelsen och begärde nya områden för koloniträdgårdare. 1974 och 1976 förnyades framställningen. Den 28 september 1983 samlades cirka 85 personer i föreningshuset på Kroppkärr angående ett nytt koloniträdgårdsområde vid Steffens Minne. Stadsplanearkitekt Martin Edman redovisade kommunens planering. En interimsstyrelse tillsattes.

Vid ett nytt möte den 10 maj 1984 förklarade 29 personer av de 70 närvarande att de var villiga att gå med i koloniträdgårdsförening. Den nya föreningen antog namnet Steffens Minne. Sedan kommunfullmäktige den 17 januari 1985 beviljat 150.000 kronor som bidrag till anläggningskostnaderna kunde arbetet på det nya området komma i gång. Ett hundratal lotter beräknas kunna erhållas och området byggs ut efter hand.

Inom kommunen finns också odlarföreningen Mjölntorpet som startade 1982 och Gräsdalen som startade 1984.

Steffens Minne sommaren 1986.

Koloniträdgårdsförbundet

Svenska förbundet för koloniträdgårdar och fritidsbyar bildades 1921 och föreningen i Karlstad anslöt sig till förbundet 1953. Det finns 25.000 medlemmar i 206 föreningar. Statliga medel erhålles till information och utbildning. Förbundet medverkar i utredningar och samarbetsgrupper om odling, fritidsboende, förbättrad produktkvalité m m. Tidningen Koloniträdgården utkommer med sex nummer per år. Förbundet är ansluten till det Nordiska koloniträdgårdsförbundet liksom till det Internationella förbundet.

Koloniträdgårdar som fritidsutbud

Koloniträdgårdar är en del av fritidsutbudet i kommunerna. Odling, rekreation, gemenskap innebär en meningsfull fritid.

Koloniträdgårdsrörelsen söker aktivt verka för att hålla priserna på stugor och arrenden låga för att möjliggöra för även ekonomiskt svaga grupper att kunna skaffa sig koloniträdgård. Därmed fullföljer rörelsen en historisk uppgift.

Koloniträdgårdsrörelsens framgångar under det senaste årtiondet har många orsaker. En orsak är att kommunerna förstått att koloniträdgårdar och odlingslotter är för samhället fördelaktiga fritidsalternativ. Det ligger fortfarande något i Anna Lindhagens ord från sekelskiftet - om än något patetiskt för våra öron: "Glädjen med koloniträdgårdar, det är dock deras största nytta. De är ett av medlen att föra även stadsmänniskan åter till allas vår moder jorden för att vid hennes sköte njuta välsignelsen av arbetsglädje, form- och färgglädje."

Vy över Kroppkärrskolonin i lövsprickningen 1987.

Det egna föreningshuset på Kroppkärr.
Invigt 1967. Senare tillbyggt.

Uppställning på Kroppkärr maj 1987.

Berthold Boström kassör, John Andersson
ordförande, Britt Svensson festkommittén,
Lars-Åke Salling studieledare, Sonja
Sundström sekreterare.

John Andersson är sedan 1983 också ledamot
i koloniträdgårdsförbundets styrelse.

Damklubbens nuvarande ordförande Elin Johansson
i sin koloniträdgårdsmiljö.

Slutord

Krönikan om Karlstads koloniträdgårdsförenings bakgrund, utveckling och verksamhet 1912-1987 är härmed avslutad. Många finner kanske att urvalet i materialet kunde varit bättre, att händelser och perioder inte har blivit nog belysta. Men materialet finns där i folkrörelsernas arkiv. Denna historik kommer inte heller att vara den sista i föreningens historia. Det finns säkert också mycket material om koloniträdgårdsrörelsen i enskild ägo. Om någon läsare av dessa rader har eller vet om sådant material är föreningen tacksam för att få vetskap om detta.

Tack till medlemmar och anhöriga till tidigare medlemmar som bidragit med uppgifter muntligt eller skriftligt eller i form av foton. Tack också till nuvarande stadsarkivarien Ivan Bratt och till tidigare arkivarien Sixten Wall. Slutligen ett tack också till kriorättaren Gunnar Michanek.

Gunnar Björk
Enligt koloniträdgårdsföreningens uppdrag.

KARLSTADS KOLONITRÄDGÅRDSFÖRENING

1912 - 1987

Sekreterare:

1911-1912	K A Zetterfeldt	1912	J V Ivarsson
1913-1915	C E Berg	1916	K E Skoog
1917-1918	C E Berg	1919-1924	Arvid Johansson
1925-1928	C Ljungqvist	1929-1931	J E Lindgren
1932	John Klintberg	1933	A F Bodin
1934	Nils Nilsson	1935-1936	Axel Hansson
1937-1940	Einar Stam	1941-1942	K Albert Nilsson
1943-1946	Ivar Jansson	1947-1948	Gösta Hedman
1949	Gösta Skoglund	1950-1951	Bertil Olsson
1952-1953	John Lind	1954	A W Frick
1955-1957	Arne Bromé	1958	Tage Broberg
1959-1960	Erik Bood	1961	N O Dahlstedt
1962-1963	Berthold Boström	1964-1965	Torbjörn Carlsson
1966	Tage Broberg	1967-1970	Gunnar Björk
1971-1972	Lennart Dahlgren	1973-1977	Gunnar Björk
1978-1981	Elin Johansson	1982-1987	Sonja Sundström